

KATHOLIEKE
UNIVERSITEIT
LEUVEN

De evolutie van het ledenaantal van de politieke partijen in Vlaanderen, 1980-2009

Ellen Quintelier en Marc Hooghe

Centrum voor Politicologie

KU Leuven

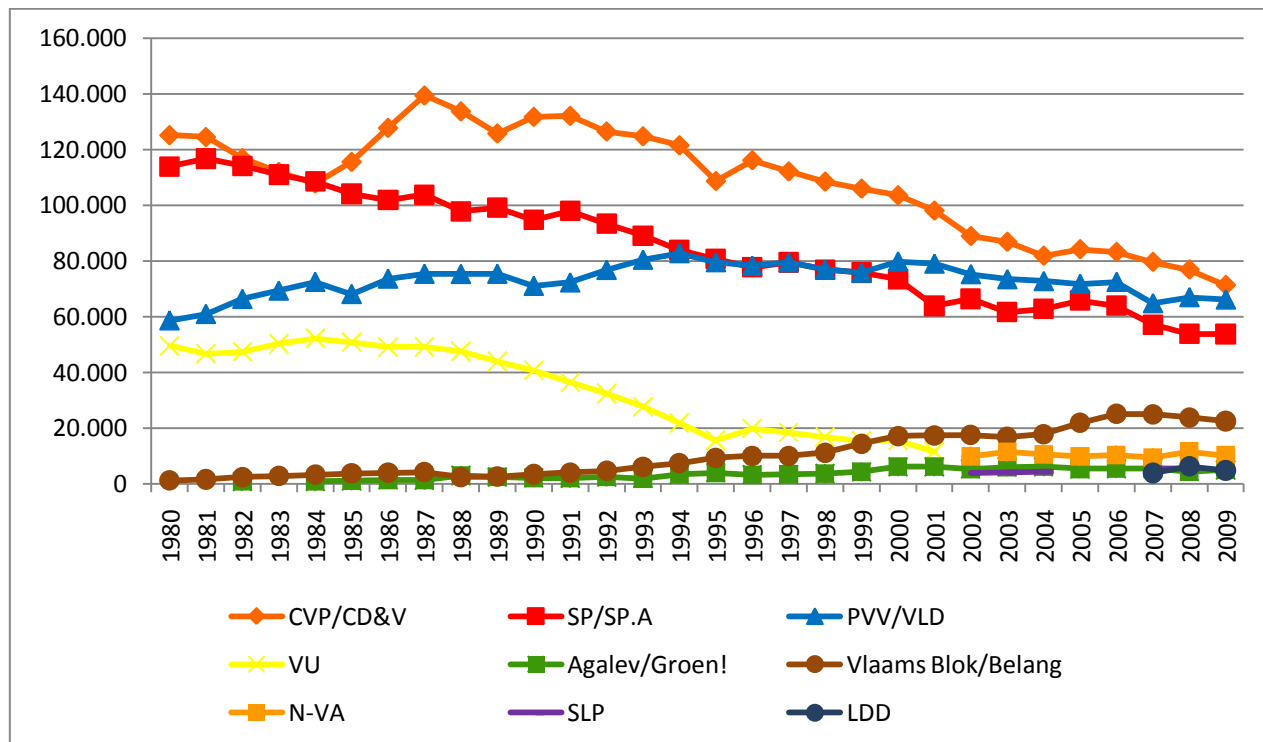
September 2010

Trends in partijlidmaatschap in Vlaanderen

Leden zijn belangrijk voor een politieke partij. De partij kan stellen dat ze voor een belangrijke groep van de bevolking spreekt; leden zullen over het algemeen ook trouwe kiezers zijn, en ze zorgen er voor dat de partij een klankbord heeft voor nieuwe ideeën en strategieën. Omgekeerd is het echter ook zo dat leden vaak een zekere vorm van inspraak zullen eisen, waardoor de handelingsvrijheid van de partijleiding wordt ingeperkt. Al sinds de jaren '80 van de vorige eeuw is die traditionele basis echter aan het afkalven: mensen vinden blijkbaar steeds moeilijker de weg naar het lidmaatschap van een politieke partij. Terwijl we twintig jaar geleden nog duidelijk van drie grote zuilpartijen (CD&V, Open VLD en sp.a) met een groot aantal leden konden spreken, lijken vooral de grote drie traditionele partijen nog verder leden te verliezen, waardoor de ledenaantallen van alle politieke partijen dichter bij elkaar komen te liggen. Het proces lijkt bovendien steeds sneller te verlopen: terwijl de Vlaamse politieke partijen in 2008 samen 3,0 procent van hun leden verloren, is dat verlies in 2009 al opgelopen tot 3,7 procent.

Opmerkelijk blijft echter dat geen enkele partij er in slaagt om leden terug te winnen die ze eerder verloren hebben. Steve Stevaert bij de sp.a, Guy Verhofstadt bij de Open VLD of Yves Leterme bij CD&V slaagden er geen van drieën in het ledenaantal van hun partij ook echt te laten stijgen. Hoogstens werd de neergaande trend enkele jaren gestopt. Opvallend is voorts dat het Vlaams Belang, dat gedurende dertig jaar aan het groeien was, sinds 2007 nu ook systematisch leden verliest.

Figuur 1. Evolutie van het aantal partijleden in Vlaanderen, 1980-2009

In deze nota overlopen we kort de evolutie van het ledenaantal van de politieke partijen in Vlaanderen, zoals die ons werden meegedeeld door de partijsecretariaten zelf. We bouwen hiermee verder op een tijdsreeks die werd opgezet door prof. Wilfried Dewachter, die jarenlang hoofdredacteur was van het politiek jaarboek van het wetenschappelijk tijdschrift *Res Publica*. Later werd deze reeks verdergezet door Jo Noppe en Ellen Quintelier, beiden verbonden aan het Centrum voor Politicologie van de KU Leuven.

Als we de partijen afzonderlijk bekijken, dan zijn de belangrijkste resultaten:

Het aantal leden van **CD&V** vertoont een sterk dalende trend sinds het eind van de jaren '80 van de vorige eeuw: van 140.000 leden in 1987 houdt de partij nu nog slechts de helft over, namelijk 70.000.

Ook **sp.a** verliest de helft van haar leden sinds 1980: van 120.000 naar minder dan 60.000 leden. De partij lijkt er wel in geslaagd het drastische verlies uit de periode 2005-2008 (-18,3 procent op drie jaar tijd) wat in te perken.

Open VLD houdt relatief goed stand: ondanks een kortstondige stijging van 60.000 leden begin jaren '80 naar 80.000 leden begin jaren '90, verliest de partij de laatste jaren echter terug leden waardoor ze terug rond 60.000 partijleden schommelt.

Vlaams Belang groeit sterk tot 2007, maar sindsdien lijkt een kentering ingezet.

Hoewel **N-VA** ideologisch gezien de opvolger van de Volksunie genoemd kan worden, doen zij het met een beperkter aantal leden: terwijl de VU in de jaren '80 nog een basis had van meer dan 50.000 leden, moet N-VA het stellen met iets meer dan 10.000 leden anno 2009. De N-VA is dus (nog) bij lange na niet de volkspartij die de Volksunie ooit was¹.

Groen! is eerder een kleine partij te noemen, ook qua ledenaantal. De basis van de partij groeide systematisch aan tot een hoogtepunt in 2000 met 6.000 leden. De laatste jaren heeft Groen! gemiddeld 5.000 leden.

LDD is een betrekkelijk jonge partij, maar heeft op korte termijn wel al een relatief grote basis opgebouwd met meer dan 6.000 leden. Dit is nu echter opnieuw onder de 5.000 gezakt.

We zien met andere woorden dat de trends inzake partijlidmaatschap veel langzamer verlopen dan de trends in de verkiezingsuitslagen. Terwijl CD&V na de verkiezingen van juni 2010 niet langer de belangrijkste partij van Vlaanderen is, blijft ze wel de grootste partij inzake ledenaantallen. Dat is ook logisch: het is voor een kiezer relatief gemakkelijk om tussen twee verkiezingen door van partij te veranderen. Het opzeggen van een partijlidmaatschap, daarentegen, is een veel drastischer stap die slechts na enig aarzelen wordt gezet.

Wie zijn de partijleden?

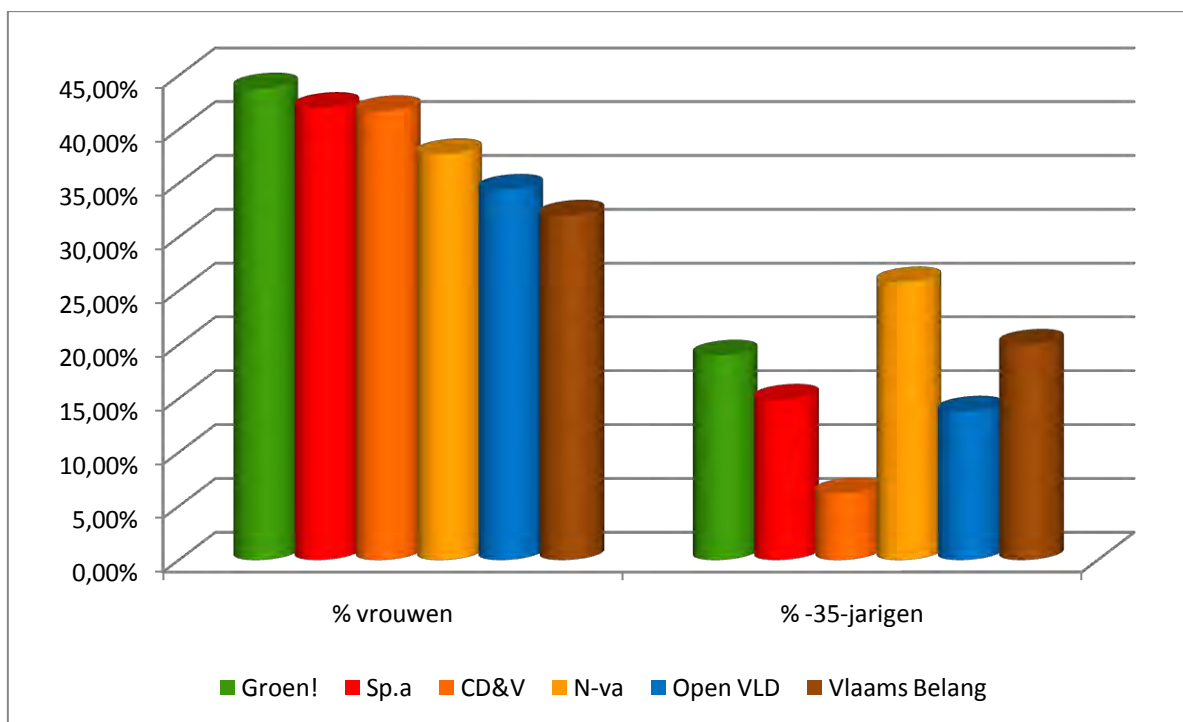
Als we dan gaan kijken naar het profiel van de partijleden, dan zien we grote verschillen van partij tot partij (Figuur 2 en Tabel 1). We kijken hierbij naar het percentage vrouwen en het percentage jongeren (dit is het percentage partijleden jonger dan 35). Uit internationaal onderzoek blijkt dat mannen meer geneigd zijn zich aan te sluiten bij een politieke partij, en dat is ook het geval in de Vlaamse context. Van de 235.000 partijleden zijn er 140.607 (of 61.4 %) mannen, en 38.6 % vrouwen.

Conservatieve partijen trekken duidelijk het minst vrouwen aan. Het percentage vrouwelijke partijleden ligt het laagst bij de N-VA, Open VLD en het Vlaams Belang. Daartegenover staat dat Groen!, de sp.a en CD&V telkens meer dan 40 procent vrouwelijke leden hebben. De groenen vormen de meest vrouwvriendelijke partij met 44 procent vrouwelijke leden.

¹. De partij wint wel veel nieuwe leden sinds de verkiezingsoverwinning van juni 2010, en zou in september 2010 ongeveer 15.000 leden tellen (Vincent Douchy in *Het Nieuwsblad*, 17.09.2010). Voor meer definitieve cijfers verwijzen naar volgende edities van dit rapport.

Internationaal onderzoek toont tevens aan dat leden van politieke partijen vaak ouder zijn dan de gemiddelde bevolking, en dat blijkt ook het geval in Vlaanderen. Qua leeftijd zijn er echter grote verschillen tussen de partijen. N-VA heeft het jongste profiel, met één vierde van de leden die jonger dan 35 jaar zijn. Ook Groen! en Vlaams Belang hebben relatief jonge partijleden. Bij de drie grote partijen doet vooral CD&V het slecht, met maar 6 percent jongeren, en dit percentage is de laatste jaren sterk gedaald: de christen-democraten zijn met andere woorden sterk aan het vergrijzen, en dit verklaart ook waarom het ledenaantal van die partij zo sterk daalt. De bestaande leden vergrijzen en er is maar een heel beperkte instroom van nieuwe, jonge leden. Sp.a en Open VLD doen het iets beter met respectievelijk 15 en 14 percent jonge leden.

Figuur 2. Percentage vrouwen en jongeren in de politieke partijen

Tabel 1. Percentage vrouwen en jongeren in de politieke partijen

	% vrouwen	% -35-jarigen
CD&V	41.7	6.2
Sp.a	42.0	14.9
Open VLD	34.4	13.8
Vlaams Belang	32.0	20.0
N-VA	37.7	25.8
Groen!	43.8	19.0

We stelden al dat partijen een deel van hun macht uit hun ledenaantallen halen. We gaan daarom na welke partijen proportioneel meer en/of minder leden hebben dan we kunnen verwachten op basis van de verkiezingsuitslag voor het Vlaams Parlement in 2009. We kijken met andere woorden naar de verhouding tussen het aantal leden en het aantal kiezers. We zien dat de drie grote zuilpartijen CD&V, Sp.a en Open VLD samen nog steeds goed zijn voor 82 procent van het totale aantal partijleden in Vlaanderen, terwijl ze slechts 55 procent van de stemmen meer haalden in 2009, en slechts 47 procent in 2010. Omgekeerd zien we dat Vlaams Belang, N-VA, Groen! en LDD een beter resultaat neergezet hebben dan dat we op basis van hun ledenaantallen konden verwachten. We zien met andere woorden dat het verleden hier nog altijd sterk meespeelt: partijen die enkele decennia geleden nog heel machtig waren, hebben nu nog steeds veel leden. Alle ‘recente’ partijen, die na 1980 opkwamen hebben het daarentegen moeilijk om leden te werven. Dat duidt er op dat we hier te maken hebben met een structurele trend, waarbij mensen steeds minder geneigd zijn zich te binden aan een politieke partij. Ook al zouden partijen als Groen! en de N-VA in de toekomst verder doorgroeien wat betreft hun verkiezingsresultaat, het is zo goed als uitgesloten dat ze ooit dezelfde maatschappelijke verankering zouden kunnen opbouwen als de christen-democraten of de socialisten dat destijds konden doen.

Tabel 2. Vergelijking percentage leden - stemmen

	Aantal leden 2009	Percentage leden	Percentage stemmen 2009²	Percentage stemmen 2010³
CD&V	71.287	30,5	22,9	17,6
Sp.a	53.764	23,0	15,3	15,0
Open VLD	66.135	28,3	15,0	14,0
Vlaams Belang	22.500	9,6	15,3	12,6
N-VA	10.217	4,4	13,1	28,2
Groen!	4.997	2,1	6,8	7,1
LDD	4.835	2,1	7,6	3,7
Andere			4,2	1,7
Totaal	233.735	100,0	100,0	100,0

². http://elections2009.belgium.be/nl/vla/results/results_tab_VLC21004.html (aantal stemmen/aantal geldige stemmen)

³. http://verkiezingen2010.belgium.be/nl/cha/results/results_tab_CKR00000.html

Besluit

Vooraf CD&V en sp.a hebben hun traditionele machtsbasis de afgelopen decennia zien afkalven: beide partijen hebben hun ledenaantal zien halveren. Vooraf bij CD&V lijkt dit proces bovendien in een stroomversnelling te zijn terecht gekomen. Afgaande op het voorbeeld van meer recent ontstane partijen, kunnen we bovendien verwachten dat dit proces de komende jaren zich verder zal zetten.

Structureel betekent dit dat de rol van politieke partijen in de Vlaamse samenleving geleidelijk aan het verschuiven is. België was vroeger een land van massapartijen, die ook vaak functioneerden als een grote politieke beweging. CVP, de Volksunie, de sp.a en de VLD waren hiervan succesvolle voorbeelden. Alle andere partijen slagen er niet langer in een dergelijke maatschappelijke verankering uit te bouwen. Dat betekent met andere woorden dat de band tussen (potentiële) kiezers en politieke partijen veel losser wordt. Partijleden veranderen niet zo vaak van partij, en zij zorgen voor een zekere mate van stabiliteit.

Wat we nu zien is dat de ‘nieuwe’ partijen (Vlaams Belang, Groen!, LDD, N-VA) in feite weinig leden tellen, terwijl de ‘oude’ partijen (sp.a, Open VLD en CD&V) verder afkalven. Die lossere band tussen kiezers en partijen betekent met andere woorden dat het kiesgedrag van de Vlaamse burger een stuk moeilijk te voorspellen zal worden. De sterke winst van de N-VA in juni (+ 15 %) was reeds heel uitzonderlijk in de Belgische politieke geschiedenis. Dergelijke fluctuaties zijn mogelijk gemaakt omdat er steeds minder mensen zijn zich structureel met een politieke partij verbinden, bijvoorbeeld door zich een lidkaart aan te schaffen. De dalende trend van het ledenaantal bij politieke partijen laat dus vermoeden dat we in de toekomst nog meer voorbeelden van dit soort grote electorale schommelingen kunnen verwachten.

	CVP/CD&V	SP/SP.A	PVV/VLD	VU	Agalev/Groen!	Vlaams Blok/ Vlaams Belang	N-VA	SLP	LDD
1980	125,141	113,922	58,625	49,563		1,231			
1981	124,473	116,730	60,926	46,671		1,607			
1982	116,861	114,181	66,336	47,410	870	2,435			
1983	111,914	111,002	69,329	50,322		2,821			
1984	107,808	108,500	72,480	52,263	835	3,269			
1985	115,528	104,089	68,116	50,890	1,100	3,698			
1986	127,753	101,865	73,647	49,072	1,400	4,004			
1987	139,398	103,778	75,393	49,166	1,375	4,213			
1988	133,688	97,785	75,327	47,582	3,000	2,458			
1989	125,768	99,112	75,390	43,898	2,499	2,630			
1990	131,719	94,760	71,051	40,779	2,130	3,452			
1991	132,070	97,919	72,283	36,474	2,038	4,069			
1992	126,458	93,400	76,783	32,385	2,529	4,682			
1993	124,747	89,085	80,455	27,694	1,897	6,131			
1994	121,499	83,956	82,804	21,831	3,375	7,372			
1995	108,671	80,757	79,561	15,637	3,985	9,322			
1996	116,139	77,695	78,287	19,833	3,272	10,039			
1997	112,109	79,512	79,512	18,487	3,404	10,055			
1998	108,441	76,941	76,941	16,860	3,690	11,218			
1999	105,939	75,838	75,780	15,504	4,281	14,424			
2000	103,535	73,500	79,850	15,624	6,171	17,167			
2001	98,015	63,898	79,049	11,543	6,158	17,356			
2002	88,890	66,411	75,252		5,354	17,544	9,931	3,962	
2003	86,816	61,637	73,438		6,078	16,860	11,464	4,200	
2004	81,819	62,779	72,748		6,153	17,892	10,594	4,387	
2005	84,173	65,831	71,763		5,405	21,942	9,823		
2006	83,180	63,940	72,475		5,462	25,090	10,411		
2007	79,596	57,175	64,789		5,623	25,000	9,448	5,509	3,897
2008	76,848	53,798	66,967		4,459	23,850	11,583		6,284
2009	71,287	53,764	66,135		4,997	22,500	10,217		4,835

Tabel: Ledenaantallen van alle Vlaamse politieke partijen, meegedeeld door de partijsecretariaten. Bron: Res Publica, Jo Noppe en Ellen Quintelier, KU Leuven

Ellen Quintelier is post-doctoraal onderzoeker van het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (FWO). Zij dankt het FWO-Vlaanderen voor de steun voor dit project. Marc Hooghe is hoogleraar politieke wetenschappen en coördinator van het Centrum voor Politicologie.

Centrum voor Politicologie KU Leuven, Parkstraat 45, 3000 Leuven. © KU Leuven, september 2010.